

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ՔԱՐԵՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ

Քարեկատանի համար տարեկան 5 ֆր. և կամ 2 րրլ. և 2 ֆր. Թղթիմ. Բերիշ ամեն տեղի համար ուր այս րրագրի մուտքը արգելուած չէ, տարեկան րաժնորդագինն է 20 ֆր., վեցամսեայն 10 ֆրանգ և եռամսեայն 5 ֆրանգ:

Քաժնեգինները կանխիկ կը վճարուին և Յնօրէնութիւնն ինք կը վճարէ րրագրի գրկելու փոստի ծախքը:

Նամակ և ծրար պէտք է զրկել հետեւեալ հասցէով. M. Portoukalian, rédacteur du journal Arménia. MARSEILLE (France)

Ե ՏԱՐԻ ԹԻՒ 92

1892 ՅՈՒԼԻՍ 13

ՅՈՒԼԻՍ 1 (2.)

ՉՈՐԵՔԱՐԹ

Կը հրատարակուի Կ. Ն. Կ.

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագր. Թիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կա- մատա միայն կը հրատարակէ իրեն գրուած գրութիւններն: Պարտա ուր չէ վերագործունել չհրատարակուած ձեռագիր. Գանուցուցներ կրնայ նուրն նայել և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցմա 1 միջակ գիրը անդիմ կարծէ. 1 գլխագիր 2 սանդիմ:

Rédaction (Allées de Méhlan, 44.)

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒՆԻՏԵՐ

ՆԱԶԱԿ ԵՒ ՄԻՋՈՅՆԵՐ

Քաղուած կանոնագրէն)

«Հայոց Հայրենասիրական Միու- թեան» նպատակն է աշխատիլ վար- չական բարենորոգումներ մտցունելու թիւրքահայաստանի մէջ, Հայ ժողո- վրդի տեղական պէտքերին համեմատ Հայ ժողովրդի ցանկութիւնն է իրա- տեւք ստանալ ազատութեն ինքզինք կառավարելու որով միայն պիտի կրնան վերնալ այն հարստահարութիւններ որոնք այսօր Հայաստանի թշուառութեան և աւերակ դառնալուն պատ- ճառ կը լինին:

«Հայոց Հայրենասիրական Միու- թիւն»ը իւր նպատակ իրագործելու համար իւր կարողութեան չափով կը գործադրէ ամեն յարմար եղած մի- ջոցներն, ժամանակի պահանջներին համեմատ. կաշխատի ներքին ոյժ գո- յացունել Աղլին մէջ իւր ազատու- թեան համար, հրատարակութիւններ կանէ, դիմումներ կանէ որոց որ պէտք է և նիւթապէս ու բարոյապէս կը քա- ջալերէ անոնց որոնք անձնութեան թեամբ կաշխատին Հայրենիքի ազա- տութեան գործին:

Միութիւնը կունենայ իրեն բերան եղող րրագիր որ, բացի զանազան լու- բեր տալէ իւրեւ րրագիր, կը հաղոր- գէ ընդհանրութեան ինչ որ Միութիւ- նը ուզէ հաղորդել, տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի և տարաբնակ Հա- յերի գրութեան վրայ և կը ծառայէ Հայրենասիրական եռանդը արծար- ծելու Հայերին մէջ: (*)

Ծանօթ. «Հայոց Հայրենասիրական Մի- ութեան» անդամակցիլ կամ թղթակցիլ ուզողները պէտք է գիտեն հետեւեալ հասցէին.

M. Portoukalian (FRANCE) Marseille

(*) «Հայոց Հայրենասիրական Միու- թիւն»ը կը նպատէ Արմենիա րրագրի հրատարակմանը:

ԲԱՅՈՒԱԾ Ե ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ԱՐՄԵՆԻԱ»Ի Ը ՏԱՐԵՇՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ (1892 ՕԳՈՍՏՈՍ--93 ՅՈՒԼԻՍ)

Արմենիան կը հրատարակուի ա- ռաշիկայ տարեշրջանին մէջ միեւնոյն ուղղութեամբ և շաբաթի երկու ան- գամ, չորեքշաբթի և շաբաթ օրերն: Տարեկան բաժնորդագինն է՝ Պարսկաստանի համար 5 ֆրանգ (գրէթէ 7 դրան կամ 2 րուբլի ռու- սական թղթագրամ):

Եւրոպայի և այլ տեղերի համար ուր այս րրագրի մուտքը արգելուած չէ, 20 ֆրանգ:

ՊԱՐԳԵՒ

«ԱՐՄԵՆԻԱ»Ի ԲԱԺՆՈՐԴՆԵՐԻՆ Արմենիայի առաջիկայ Տրդ տարե- շրջանի սկզբէն մինչեւ վերջ (1892 օ- գոստոս--1893 յուլիս) կանոնաւորա- պէս բաժնորդ լինելով իր բաժնոր- դագին կանխիկ վճարողներին համար վիճակ պիտի ձգուի և 4 պարզեւ պի- տի բաշխուի իրենց: Անոնք որ վեց ամսէ վեց ամիս կամ երեք ամսէ երեք ամիս ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ Տրդ տարեշրջանի բաժնորդագինը վճարած կը լինին ամբողջապէս, նոյնպէս իրա- տեւք կունենան այդ պարզեւի վիճա- կախաղին մասնակցելու, իւրեւ ամ- բողջ տարեկանը կանխիկ վճարածներ: Այդպէս մաս առ մաս ամբողջ տարե- կանը վճարողները իրենց վերջին վե- ցամսեայի (1893 փետրվար--93 յու- լիս) կամ վերջին եռամսեայի (1893 մայիս--յուլիս) վճարքին ստացագրին վրայ տպագրուած թուով կը մասնակ- ցին վիճակախաղին: Անոնք որ Տրդ տարեշրջանի տարեկան բաժնորդա- գինը ամբողջապէս վճարած չեն դեռ վիճակախաղը կատարուելք ժամա- նակ, բնականապէս կը զրկուին պար- զեւին մասնակցելու ունէ իրաւունքէ որովհետեւ իւրաքանչիւր բաժնորդ պէտք է գիտէ թէ իւր ամբողջ տարե- կան կամ տարեկանը լրացունող բաժ- նորդագրութեան ստացագրի թիւը այն 4 թիւերէ մի-ն է որոնք վերջին- եալ պարզեւներէ մին շահած կը լինին:

Չորս պարզեւ պիտի բաշխուի ամ- բողջ բաժնորդներէն 4ին որոնց որ թիւը երեք վիճակախաղին ելած առեն: Առաջին անգամ քաշուած առեն, որ բաժնորդի որ ստացագրի թիւը երեք, նա պիտի ստանայ Արմենիայի խմբա- գիր-անօրէնէն 400 ֆրանգ. երկրորդ անգամ քաշուած առեն, ելած ստա- ցագրի թիւին տէրը պիտի ստանայ 300 ֆրանգ. երրորդինը՝ 200 ֆրանգ և չորրորդինը 100 ֆրանգ:

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նամակ թիւրքիսի (Կ. Պօլիս).—Կա- րողիկոսական ընտրութիւնք. — Մովսէս Միքայելեան.—Սահակ-Մեսրոպեան մըր- ցանակին ներկայացուած աշխատութիւն- ներ.—Եղբ. Իզմիրեանց տան հարիւր- ամեակը.—Նաիրատուութիւն.—Պր. տը Բասուլիցի Կ. Պօլսի մէկնիւր.—Քոյիքա. —Յուցանաղլ. սներ.—Ծանուցումներ:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԿԻՍԻՆ

Կ. Պօլիս, յունիս 24/6 յուլիս 92

Ասկէ առաջ գրած էի թէ Պատ- ըրարքը անցեալները ելլալով Պա- լատան մէջ Սիւրէյեա փաշայի հետ տեսակցած պահուն՝ Սուլթանը հրա- մայած էր որ իր խնդիրքը յիշատա- կագրի մը մէջ ամփոփէ և իրեն մա- տուցանէ: Որքան որ ալ այսպիսի հը- րաման մը եղած էր նմա, միւս կող- մանէ օսմանեան արքունեաց մէջ հաշտ աչօք չէր նայուեր այսպիսի պաշտօնա- կան յիշատակագրի մը մատուցման. այնպէս որ երբ երկու շաբաթի չափ յառաջ Պատրիարքը յիշատակագիր ի ձեռնին Պալատ կը ներկայանայ, շատ գէշ ընդունելութիւն կը գտնէ հոն. այս մարդը ի բնէ չափազանց երկչոր բը- նաւորութեան տէր ըլլալով՝ ծառի մը ստուերէն, տեւեւի մը շարժումէն ան- գամ կահաբեկի. թուրք պաշտօն- եայք, որ այս կարգի մարդոց տկար կողմերը տեսնելու մասին շատ վար- պետ են, իր երկչորութենէն օգուտ քաղելով վճռական վայրկեաններու մէջ կը յաջողին զինքը վայրկեանական յուզմանց ենթակայ ընել, որով յա- ճախ չը համարձակիր ազատօրէն պար- զել ուր որ անկ է այն խնդիրներ՝ ո- ռոց համար յատկապէս դիմում ը- րած էր, և լեզուն կարկած, ձեռքը ոտքը գող ելած, կը փութայ իւր տու- նը, ուրկէ երբեմն շաբաթներով դուրս չեներ. ի վերջոյ կիմանանք թէ կրած յուզումէն հիւանդացեր է. և այդ հի- ւանդութիւնը կեղծ չէ, զի ինչպէս ը- պինք՝ ջլային զարմանալի կազմուածք ունի այս մարդը: Այսպէս ալ յիշա- տակագիրը Պալատ տարած օրը մեծ յուզման ենթարկուած ըլլալով՝ երկու շաբաթէ ի վեր Մաքրիդիւղ իւր տան մէջ անկողնոյ կը ծառայէ:

Դուցէ խորհողներ զտնուին թէ Պատրիարքին նկատմամբ տրուած տեղեկութիւնք երբեմն իրար կը հա- կասեն. օրինակի համար, եթէ Պատ- ըրարքը այնչափ գէշ մարդ էր, պէտք

չէր ուրեմն որ ազգին ցաւերը մաս- նակի պարզող տեղեկագիր մը մատու- ցանէր ձեռնհաս իշխանութեան:

Պատրիարքին բարոյական նկա- րագիրը բացատրելէ առաջ՝ պարտք կը համարիմք ընթերցողաց յիշեցու- նել տաճկական առածը «Լաւագոյն է խելացի թշնամին քան տխմար բարե- կամը»:

Պատրիարքը երկու գլխաւոր թե- րութիւն ունի, որք իւր բոլոր գոր- ծողութեանց փոխադարձութիւնը կը բովանդակեն. նախ՝ իր իմացական կարողութիւնը շատ աղքատ է և երկ- րորդ՝ չափազանց փառասէր է: Իւր անխելքութեամբ շատ անգամ գոր- ծած է վարչական աններելի սխալներ. իւր շուրջ գտնուողներին խորհրդին անստիով (որոց գաղտնի նպատակին թափանցելու չափ հնարամտութիւն չունի) յաճախ գտնուած է եպե- րելի վարմանց մէջ: Պատրիարքական դահուն վրայ մնալու այնչափ ջիւրմ փափագ ունի որ հակառակ իր կեանքին դէմ ելած սպառնալիքներու (որք սակայն օղայիմ էին ամենքն ալ) և հակառակ իր ծայրայեղ երկչորու- թեան՝ դարձեալ չի զիջաւ հրաժարա- կան մատուցանել, որով ազգը ո՛չ միայն իր անխելքութեան՝ այլ և հաւասարա- պէս իր փառասիրութեան համար կը տուժէ: Երբեմն ալ իր վանականի պարզմտութեան մէջ չարիքին դար- ման տանելու ձեռնարկներ կընէ. բա- րի գործեր արդարեւ. բայց մէկ կող- մէն տգիտութիւնը, միւս կողմէն փա- ռասիրութիւնը, անդիէն ջլային երկ- չոտ կազմութիւնը, ասդիէն թըքա- ցած հայ պաշտօնէից թունաւոր խոր- հուրդները ձեռք ձեռքի տուած, իւր բարի բնագրը կը չեղոքացնեն և բո- լորովին հակառակ ուղղութիւն մը կու- տան իւր գործոց: Այսպիսի մարդ մը բարի չի կրնար նկատուիլ. արդէն տխմար մարդ մը կատարելապէս բա- րի չէ կարող ըլլալ. իսկ տխմար և փա- ռասէրն՝ սոսկալի մարդ է: Ահա մեր Պատրիարքը:

ԱՐԳՈՍ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թիւն Կ. Պօլսի այս բողոքական ա- ռաշիկ մասը կակնարկի կարողիկոսական ընտրութեան յառաջ Կ. Պօլսի մէջ եղած- ներին որոնք անցեալին կը վերաբերին այժմ, բայց մենք ամբողջութեամբ կը հը- րատարակենք, ցոյց տալու համար ինչ

ցնորութեան յառաջ ինքնախի կարծիք-
ներէր եւ գաղափարներէ մի հոսանք կը
տիրէր Թիւրքիայի մէջ որ անշուշտ իր
ազգեցորդին ունեցած կը լինէր Թիւրքիայի
Հայերի պատգամաւորներէ վարմունքին
վրայ նաեւ էջմիածնի մէջ, գէթ մինչեւ
մի ատրիման. Ատով կրնան բացատրե-
րուիլ նաեւ այդ պատգամաւորներէ Ռուս-
սիայի պատգամաւորներէ կոստակցութիւն-
ներէն հետ ունեցած կասկածաշուքաբերու-
թիւնները, որոնք, ուրախալի է որ, հա-
մեքաշու գործակցութեամբ վերջացած են
հայ ազգի մեծամասնութեան բաղձանքին
համեմատ եւ երկու կողմի դիւրագրա-
ծութիւններն ալ յարգուելով.

Յայտնի է թէ կաթողիկոսական
ընտրութեան ամիսներ յառաջ, ուս-
ական գեապանատան միջոցաւ Պատ-
րիարքարանի յանձնուած էին պատ-
գամաւորաց ընտրութեան համար
Տաճկաստանի գաւառաց ուղղեալ պաշ-
տօնական հրաւիրագրերն. Պատրի-
արքը Ազգային ժողով պիտի գումա-
րէր, խնդիրը երեսփոխանաց ներկա-
յացնելու և յառաջիկայ կաթողիկո-
սական ընտրութեան առթիւ Տաճկա-
հայոց մասնակցութեան վերջնական
ձեւը ճշդել տալու համար. բայց կա-
ռավարութիւնը Ազգային ժողով գու-
մարելու հրաման չի տուաւ և այն ա-
տենէն արդէն Սահմանադրութիւնը
գործնականապէս դադրած եղաւ:

Պատրիարքը այս արգելքին հա-
մակերպեցաւ առանց բողոքոյ ունէ
ձայն բառնալու և հրաւիրագրերը
Քաղ. ժողովոյ հաւանութեամբ ուղղա-
կի իրենց հասցէներուն յղեց: — Հոս
փակագիծ մը բանաճ և ըսենք թէ
երեսփոխանաց մեծամասնութիւնը
անցեալէն խրատուած և տեղական
մամուլ համերաշխ հրատարակութիւն-
ներէն ներշնչուած, արգէն պիտի ու-
րոշէր Պատրիարքի տրամադրութեանց
համակերպիլ, միայն թէ ընտրել այն-
պիսի երկու քանտիտաներ, որոցմէ
որն ալ Չարին կողմէ վաւերացուի՝
Ազգը գոյն չը մնար. գուցէ Մե-
քիսեղեկեանք միայն այս որոշման հա-
կառակէին, բայց անոնք անշուշտ փոք-
րամասնութիւն մը կը կազմէն արդէն.
Ինչպէս թող չը գումարեցաւ և
երեսփոխանութիւնն ալ իր սղջամը-
տութեան այս ազդեցոյցը տալու տուի-
թէն զրկուեցաւ: —

Երբ հրաւիրագրերը գաւառները
զրկուեցան, հոս շատերու համապումը
այն էր թէ պատգամաւորք թէպէտ
պիտի ընտրուին, բայց կառավարու-
թիւնը անցագիր չպիտի տայ անոնց
խմբովին կապ երթալու, որով Տաճ-
կահայք չպիտի կրնան ընտրութեանց
մասնակցիլ. և այս համոզում շատ
ճիշդ էր. արդարեւ կառավարութիւն-
նր ամենամեծ գծաւորութիւններ յա-
րոյց անցագիր տալու մասին. մինչեւ
անգամ քանի մը կեդրոն գաւառաց
պատգամաւորներու անցագրի արտօ-
նութիւնը այնչափ ուշացաւ որ անոնք
հասցի կրցան հասնիլ վերջնական ընտ-
րութեան և այս արտօնութիւնը միակ
գերագոյն միջոցաւ մը կարելի եղաւ
ձեռք բերել — կառավարութիւնը հա-
մալեցին թէ Տաճկահայ պատգամա-
ւորք ամենքն ալ իրենց քուէները կ'
Պոլսոյ Ազգական Պատրիարքին պիտի

տան. կառավարութիւնը այսպէս հա-
մալեցներուն առաջինը ինքը Պատրի-
արքն էր, և աւելի զարմանալին այն
է որ Պատրիարքը ինքն ալ համադ-
ւած էր այդպէս ըլլալուն...: Երբ
պատգամաւորք Պոլիս հասան, անոնք
որ իրեն հետ մտերմութիւն չունէին՝
պարզապէս իրմէ պատուէր ստացան
ամբաստանեալ եկեղեցականաց ընա-
քուէ չտալ. ասով ինչ ըսել կուզէր.
Խորիման, Իզմիրեան, Նար-Պէյ,
Ալէքսանդր, Եզնիկ եւ այլ չգիտեմ
որոնք, ամենքն ալ ամբաստանեալ
եկեղեցականներ էին. կը մնար ուրեմն
ինքը, Պատրիարքը, որ միայնակ
անբաժնի մնացած էր, սուրբ օրէն
մարդ. ուստի այս անողորմ իրող-
րանք մ'էր պատգամաւորաց քուէ-
ներուն. իսկ այն պատգամաւորներուն
որք իրեն քիչ շատ մտերիմ էին, բա-
ցարձակապէս կառավարիչ իրեն քը-
ւէ տալ. ի մասնաւորի Օրմանեան Սըր-
բաղանէ թախանձագին խնդրած էր
իրեն համար Էջմիածնայ մէջ գորաւոր
կուսակցութիւն մը կազմել. Օրման-
եան ժպտելով խոստացած էր. երբ
պարագայէն ներքին. կառավա-
րութիւնը կը փափաքէր Ազգեանի
կաթողիկոսացման. նախ զի Ազգեանի
Թուրքիոյ մասին հաշտարար քաղա-
քականութեան մը պիտի հետեւէր.
Երկրորդ՝ որ Ազգեանի հեռացմամբ՝
կառավարութիւնը մտադիր էր Պը-
րուսիոյ Առաջնորդ Բարթոլոմէոսը
պատրիարքական գահուն վրայ բաղ-
մեցնել:

Հիմա խնդրոյն ուրիշ մէկ կողմը
քննենք. կոփկասիոյ մէջ մեծ իրա-
րանցում կար, ի մասնաւորի Թիֆլի-
զի պատգամաւորին ընտրութեան առ-
թիւ. Երկու մրցակիցներ կային աս-
պարէզին վրայ. Մշակ և Արմազանք.
— Մշակի ընտրելիւնն էին Խորիմ-
եան և Սեդրակեանց. Արմազանքին
Խորիմեան և Իզմիրեան կամ Ալէքսան-
դրեան: Թիֆլիզի պատգամաւորին հոս
շատ մեծ կարեւորութիւն կը տրուէր.
Կրնար ըլլալ որ պատգամաւորաց մէկ
մեծ մասը իրեն գաղափարակից ընե-
լու չափ ազդեցութիւն ունենար. արդ,
երբ Մշակ վերջնապէս ընտրուեցաւ,
հոս մեծ մտահոգութիւն տիրեց Խը-
րիմեանի կուսակցաց մէջ. որովհետեւ
որքան որ ալ Սեդրակեանցի մասին
աւելուած տեղեկութիւնները կատա-
րեալապէս վաւերական չէին կրնար նը-
կատուիլ, իր գործերէն զինքը դա-
տելով յայտնի էր սակայն թէ շատ
ճարպիկ մարդ էր նա, և երբ նոյն
իսկ երկրորդ ընտրելի լինէր, ան-
պատճառ կրնար յաջողիլ (եթէ ուզէր)
զինքը վաւերացնել տալ. ուստի Մշա-
կի ազդեցութիւնը հակառակու հա-
մար՝ հոս քանի մը ձեռներէց անձինք
խորհեցան Արմազանքը թրքահայ
գաւառի մը պատգամաւոր ընտրել
տալ. ամենէն մօտը Պրուսիան էր. այս
գործին յաջողութեան համար ալ հը-
նարքի մը դիմելին. Պատրիարքը
համոզեցին թէ Արմազանք իւր (Պատ-
րիարքին) ընտրութեան ջատագով է
և ի հարկին կրնար իրեն համար գո-
րաւոր կուսակցութիւն մը կազմել.
Բարթոլոմէոսն ալ համոզեցին թէ
Արմազանքի ընտրութեան Պատրիար-

քին կաթողիկոսացումը և իր ալ (Բար-
թոլոմէոսին) պատրիարքութիւնը
կատարեալապէս կապահովի. ուստի
Պատրիարքը և Պրուսիոյ Առաջնոր-
դը հաւասար եռանդեամբ աշխատե-
ցան Արմազանքի ընտրական յաջո-
ղութեան. Պրուսացիք ո'չ Արգար
Յովհաննէսեանի, ո'չ ալ անոր թեր-
թին անունն լսած էին. բայց այս
գործին համար ճակնթեմաց պատգա-
մաւոր մը զրկուեցաւ ասկէ, գորաւոր
յանձնարարագրերով, որ գնաց կայ-
ծակի արագութեամբ ժողովը գումա-
րեց և վերջապէս Արմազանքը ընտ-
րել տուաւ ի մեծ խաբուսիկ գոհունա-
կութիւն երկու Պրուսացիներուն և
յանկից խնդակցութիւն Խորիմեանի
համակրողաց:

Պէտք է ըսել թէ կաթողիկոսական
ընտրութեան վերջնական արդիւնքը
ամենէն հնարամիտներն և ամենէն
լաւտեսներն անգամ չէին կրնար
գուշակել. ամեն ոք կենթադրէր թէ
Ազգեանի անունը, եթէ ոչ վերջնա-
կան երկու ընտրելաց, գէթ քառա-
նուն ցանկին մէջ անպատճառ պիտի
տեսնուէր. նուազ լաւատեսներ, թըր-
քահայ պատգամաւորաց առաջինու-
թեանը անվստահ, երկիւղ ունէին
մինչեւ անգամ որ երկու ընտրելաց
մին Պոլսոյ Պատրիարքը լինի. և այս
երկիւղը բոլորովին անհիմն չէր. ար-
տաքին ազդեցութիւններէն զատ՝
պատգամաւորք ոմանք և ժողովրդեան
մէկ մասը սա համոզումն ունէին թէ
այս մարդիկ (Պատրիարքին) ազատ-
ւելու միակ միջոցը զինքը կաթողիկոս
ընտրելն է...: Այլանդակ համոզում,
որ գետէն աղատելով ծովուն մէջ
խեղդուելու կը նմանի. իբր թէ Էջ-
միածնայ Ընդհանրական կաթողիկո-
սութիւնը, տակաւին գէթ ժամանակ
մը, նուազ կարեւոր ըլլար քան Պոլ-
սոյ պատրիարքութիւնը:

Ձիարդ և իցէ, ընտրութեան ար-
դիւնքը կայծակի տապաւորութիւն
գործեց ամեն կողմ. այսչափ ողջմը-
տութիւն և համերաշխութիւն տես-
նուած չէր այնչափ այլատես տարե-
րաց մէջ. ասիկա կարծես պերճախօս
պատասխան մ'էր ամեն անոնց՝ որք
հայոց համերաշխ ողի ունենալը կու-
րանան. անկարելի է գրչով նկարագ-
րել ժողովրդային յուզումը և ցնծու-
թիւնը: Վերջէն Թրքահայ պատգա-
մաւորներէն իսկ իմացանք սակայն որ
այս հրաշալի արդիւնքը մեծաւ մա-
սամբ Ռուսահայ եղբարց անդրադուելի
կորովին և ազաւանական ազդեցու-
թեանը կը պարտէինք. խնդիրն հոգ-
չէ. ընտրութեան լուրը Պատրիար-
քին հասածին պէս՝ վրան նուազում
եկած էր և խելացորդ կը կրկնէր.
«Միպատճառ կամ հեռադիրը ոխալ
է և կամ գործին մէջ խաղաղութե-
թիւն կայ»: Մանրամասնութիւնք կը
հասնին. գոթազգաբար (Պատրիար-
քին տեսակէտով) ո'չ սխալմունք կար
և ո'չ խաղաղութիւն:

Հիմա Պայտան մէջ անցած դար-
ձածը գիտենք. երբ լուրը կը հասնի,
Նորին կայսերական վահագաւորութիւ-
նը մեծ տաճարութիւն մ'ալ ինք կը գտնուի
Մեծ Եպարքոսին լուր կը զրկուի որ

կը փութայ կայսերական հրամաններն
ընդունիլ ի կայսերական Պալատն.
«Այսպիսի արդիւնք ձեռք բերելու
համար պատգամաւորաց անցագիր
տուիք», կը գոռայ Սուլթանը. Եպար-
քոսը պատասխան չունի, բայց միաբը
կը գնէ վրէժը Պատրիարքէն լուծելու.
Երբ Պատրիարքը քանի մ'օրէն ինք
զինքը գտնելով Սիմոն Պէյի հետ Բ.
Դուռը կերթայ, Եպարքոսը զինքը
աղւոր մը վերէն վար կը լուայ. Պատ-
րիարքը իւր թաւ ու գոյն հայնովը
կը պատասխանէ. «Եթէ նոյնի մ', պէն-
տենիդի տէ ալսաթուրար, պու իշ-
լէրտէն պիլ տախի մէմուռն տէ յի-
լիլ»: Յայնժամ Պատրիարք և Եպար-
քոս կը խորհին ընտրութիւնը բեկա-
նելու միջոցներուն վրայ. Երկու մի-
ջոց կար. Ա. քանտիտաններէն միոյն
վրայ ճնշում բանեցնելով հրաժարե-
ցնել ընտրելութեան, որով ընտ-
րութիւնը ինքնին կը բեկանի և կամ
Բ. գիւսանադիտական միջոցներով Խը-
րիմեանի և Իզմիրեանի անունները
յաշտ ուսու կառավարութեան արա-
տաւորել. Առաջին միջոցին հոգը կը
ժանրանար Պատրիարքին վրայ և եր-
կորդինը, ըստ մեծի մասին, կառա-
վարութեան վրայ: Պատրիարքը ա-
նուղակի կերպով Իզմիրեանի դիմում
կընէ այս նպատակաւ. բայց այս հառ-
տառամիտ և կորովի եկեղեցականը
շատ բուռն պատասխան կուտայ. «Ես
Ազգին կամքը կը յարգեմ, կըսէ նա,
ո'չ միայն ընտրելութեան չեմ հրա-
ժարի, այլ և երբ փութանալ Խորիմ-
եանի Չարը զիս վաւերացնէ, այդ
ժամանակ կը մերժեմ բացարձակա-
պէս»: Հիմա Իզմիրեանէն յուսահա-
տած են. խորհուրդ կար Յարութիւն
Պատրիարքի միջոցաւ Խորիմեանը հը-
րաժարեցնելու աշխատիլ. բայց այս
գաղափար այնչափ յիմարական է՝ որ
կարծեմ ետ կեցած ըլլալու են: Կը
մնան գիւսանադիտական միջոցները.
այս մասին ինչ որ հաղորդում, վաւե-
րականութիւնը չեմ կարող երաշխա-
ւորել. զրոյց կայ թէ ի մասնաւորի,
ուսական և աւստրիական(?) գիւսա-
նատանց դիմումներ եղած և անխորթ
ընդունելութիւն գտած ըլլան. զրոյց
կայ թէ Խորիմեանի Ռուսիոյ գէթ գը-
րած երկերը (չգիտեմ թէ ունի)՝ կը
վնասուին ուսու կառավարութեան
ցոյց տրուելու համար. բայց ինչպէս
ըսի, ամենց ստուգութիւնը խնդրոյ
տակ է և պատգելը գրեթէ անկարելի,
որովհետեւ եղբայրը եղբորմէն, հայ-
րը զուգին կը կասկածի. այնքան
փաթեարացած է այժմ մեր ընկերա-
կան գրութիւնը. գիւրին է հետեւ-
ցնել թէ այսպիսի խնդիրներ գառա-
պարտուած պիտի մնան մի միայն խիստ
նեղ շրջանակի մը մէջ — միայն դու-
ծիլներուն մէջ — և ի հարկէ անոնք ալ
կըցածնին պիտի ընեն գործը գաղա-
նի պահելու: Դուք կուզէիք սակայն
իմանալ թէ ընտրութիւնը բեկանելու
ձեռնարկ եղած է և որոնք են ձեռ-
նարկողք. հաստատապէս կը պատաս-
խանեմ թէ այո՛, և ձեռնարկողներն
են թուրք կառավարութիւնը և իւր
ազգաշէն գործերով պանծացող Ա-
շխեան Պատրիարքը...: Թէ ո'ր
պատճառ յաջողութիւն պիտի գտնեն

մաներն
դատն
երկու
ցար
մար
ուծել
ինք
տ Բ
զինք
Պատ
յնով
պէն
ու իշ
տէյի
ար
բեկա
ու մի
միյն
թարե
նտ
կամ
թը
ններ
արա
զը կը
և եր
կառա
ըբ ա
իմում
ս հաւ
սկան
«Ես
սէ նա
հրա
թրիմ
այդ
ծակա
նահա
թիւն
ը հը
այս
է որ
կը
ները
վաւե
աշխա
ուրի
հապա
թորթ
զըյց
մ գը
») կը
թեան
նշալէս
նդրոյ
սրելի
հայ
նրան
կերա
ետա
թիտ
դոր
նք ալ
րադու
ակայն
անկու
ձիւ
տառ
զնկըն
և իւր
դ Ա
թէ ո՞ր
դանն

իրենց ձեռնարկներ, այս մասին Պոլսոյ ողջամիտ դասակարգին համաժողովը սա է թէ Չարը չը պիտի ուզէ ակնյ լակել այսպիսի զբաղանու թեանց և թրիմանը պիտի վաւերացնէ, զի պարագայները գուշակել կուտան մեզ Չարը շատ արդարասէր հայեացք ունեցած է այս ընտրութեան վրայ:

Այս ու կէսէ ի վեր տեղական լրատագրաց մէջ բան մը գրուած չէ կաթողիկոսական խնդրոյն առթիւ. բացարձակ արգելք կայ. թրիմանի հեռագիր իսկ չլրացնէր զարնել. խեղճ վանեցի խոհարար մը թրիմանը հեռագրաւ շնորհաւորել ուղերուն համար երեք ժամ բանտարկուեցաւ. թրիմանի անունն իսկ բարձրաձայն տալը երկիւղ կը պատճառէ. իղմիր լեանի հետ տեսակցութիւն ունեցող անձինք ոստիկանական հսկողութեան կենթարկուին. հիմա Սահմանադրութեան վրայ բարձրաձայն խօսելն ալ արգիւրեցաւ:

Այս է ահա մեր կացութիւնը:

ՄՈՎՍԷՍ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(Շար. 91րդ քուէն եւ վերջ)

Այս անգամ Թիֆլիզում նա տեսակցութիւն է ունենում իւր ծանօթ ուսուցիչ Կոնստանտին Կոնստանտինովի հետ և նոքա ամիսներ, ի պատիւ Մովսէսի, հաւաքուած են մի տեղ, փոքր ինչ ժամանակ անցկացնելու. Խօսակցութեան ժամանակ զինուորական-ներէց մէկը, չը գիտեմ ինչո՞ւ և ինչի՞ց չէր գիտէր, վիրաւորական խօսքեր է ուղղում Մովսէսի հասցէին: Մովսէսը կարծիք արհամարհական ձեւով է պատասխանում նրան: Հայի արհամարհանքից դուրսուած, ուսուցիչը սկսում է մի շարք նախատիքներ թափել ամբողջ հայ ազգի գլխին, սկսում է պարսաւել և պատարակել բովանդակ Հայութիւնը: Այլ եւս անկարող լինելով զսղել իւր բարկութիւնը՝ Մովսէսը մերկացնում է սուրը և մի ուժգին հարուած տալիս գոռոզ խօսակցին: Զրպարտիչը գետին է գլորվում, բայց վերքը մահացու չէր: Մովսէսին բանն են տանում: Դատարանական վճռի համաձայն մի որոշ ժամանակամիջոց այդ տեղ միայն յետոյ, վերջապէս ազատվում է և անսկզբապէս դառնի Պարսկաստան և բնակութիւն հաստատում Սալմաստում: Սալմաստ մուտք գործելու օրից՝ նրա հոգատարութեան գլխաւոր առարկան տեղական փողովորդի պաշտպանութիւնն է լինում չորակայ յափառակաւ Գիւրգենից: Անում էր, ինչ կարող էր: Նա, որ մի ժամանակ ծառայող էր իւր հորմանի ներքոյ, հաճախորդէր խոնարհուած էր ամենքի առաջ, Պատմում են, որ ձմեռուայ ցուրտ եղանակին, թեթեւ հագնուած, Սալմաստայ գիւղերից շաղկիւղ ալիւր էր տանում իւր բնակարանը՝ ընկերների համար հաց թըլելու: Վերին աստիճանի ընկերասէր էր, անկեղծ, շիտակ բնասորութեան տէր, հաստատակամ և անյողդողդ, զբաղւած և ուղղամիտ, միջուկային և անկրկնելի, իր քաջութիւնը մինչեւ յանգիւցածութեան էր հասնում: Ար սր էլ զնայ, ամենուրեք յարգանք ու համակրանք վստակեց: Նոյնը մնաց և Սալմաստում, ուր տարեց երեք տարի միայն և ամսոյս (մայիս) 17/29ին, կիրակի օր, ինչպէս արդէն յայտնի է, Հայերին թալանող Քրդերից վրէժ լուծելու ժամանակ, զոհ գնաց նոյն քաղաքատեղիները: — Սետայ 16ին, չարախ օր, գրում է նրա ընկերներից մինը, Հին քաղաքի

Հայերը գնացին Դուշմանի ձորը բողիկ քաղաք: Մի քանի ժամից յետոյ լուր եկաւ, որ Հայերին կողոպտել են. բոլորս ձիերը հեծանք և շուտով հասանք Դուշման և ամբողջ վեց ժամ ձիերը սաստիկ քշելով շատ ձորեր և լեռներ ման եկանք, բայց գողերին չը գտանք: Միւս օրը, որ կիրակի էր, առաւօտը շուտով Մովսէսը առաւ մի բերդանկայ և բողիկ քաղաքներին հաւաքելով՝ ինքն էլ նոյն հետ միասին գնաց: Մենք եւս այդ մասին ոչինչ մտաւորութիւն չունեցանք, քանի որ գիտէինք որ գողերը ութ հոգի էին և հաստատ գիտէինք որ Մովսէսը իրան կաւորող էր պաշտպանել հակառակ դէպքում, մինչեւ որ լուրը մեզ հասնէր, (մինչդեռ կողոպտուողները ասում էին թէ բոլորի մօտ հրացաններ չը կային, բացի մի քանիսի մօտ):

Վերջապէս Մովսէսը երկար այդ ձորի մէջ գնալով՝ յանկարծ տեսնում է մի փոքրիկ ձորի մէջ 6 հատ գողացուած եղներ, որ մի քանի օր առաջ Միրաւայ գիւղից էին յափառակել: Գողերն էլ այնտեղ նստած: Մովսէսը իսկոյն բարձրանում է լեռան վերայ և այնտեղից հրացանի է բռնում գողերին(1). նոքա այդ տեսնելով քաշվում են միւս լեռան վերայ և լաւ դիրքեր բռնելով՝ սկսում է հրացանաձգութիւնը: Մի քանի րոպէից յետոյ մեզ լուր են բերում և մենք իսկոյն ձի նստելով և սանձարձակ քշելով՝ գընում ենք, բայց որովհետեւ այդ կռուի տեղը մի քանի ժամ հեռու էր և թէ մեզ լուր տուողը ոտքով և ուշ էր եկել, մենք դեռ եւս չը հասած՝ Քրդերը նեղն են ընկնում և սկսում են իրանց աւարն առնել և ձորի միջով փախչել: Այդ միջոցին Մովսէսը թողնելով իւր գիւղը, արագ վազելով յարձակվում և մտնում է գողերի մէջ. մի ժամանակ տեսնում է իրան շրջապատուած 14 Քրդերից. այդ միջոցին Քրդերից մէկին հրացանով խեղճում է և յետոյ փորձում է մի ուրիշին խփել: Հրացանը չի բացվում: Այդ տեսնելով Քրդերը սիրտ են առնում և բոլորը միասին յարձակվում Մովսէսի վրայ. (թէ եւս դրանից առաջ երկու գնտակ էին խփել Մովսէսի սրտին, որոնք մէջքից դուրս էին եկել): Մովսէսը չի ընկնում և հրացանից յայդ կտրելով՝ իրեն ձեռնափայտ նրա դնողաղով մի Քրդի գլուխն այնպէս գատտիկ է խփում, որ նա գետին է փռվում, այդ ժամանակ արդէն սկսում էր ձեռնամերձ կռիւը. Մովսէսը շուտով հանում է լէվզովը և մի Քրդից եւս խփում: Բայց այդ ժամանակ 6 սրի հարուած և մի գնտակ եւս մէջքից ստանալով, որը կրծքից է դուրս գալիս, Մովսէսը ընկնում է, բոլոր Քրդերը իրանց սրերը և բաղդերը ոյժը փորձում են նրա վերայ. յետոյ երբ համոզուած են լինում որ Մովսէսը այդ վերքերով այլ եւս հինգ րոպէ անգամ չը պիտի կարողանայ ողջ մնալ, հեռանում են. բայց նա այդ վերքերով դարձեալ 300 քայլի ջափ տեղ ոտքով գետը անցնում է և մեզ սպասում: Հէնց որ մենք հասանք, նա թեւերին կոթնելով բարձրացաւ և մեզ տեսաւ. մենք նրան հարցրինք թէ Քրդերին ճանաչե՞ց, նա պատասխանեց. «Այո նրանց չը կարողացայ ճանաչել, իսկ նոքա ինձ ճանաչում էին»: Մենք ուղեցինք իսկոյն Քրդերի ետեւից գնալ. բայց նա մեզ խնդրեց որ չը գնանք, ասելով թէ նոքա 14 հոգի են և լաւ զինուած, իսկ դուք քիչ էք. բացի Քրդերից խնդրեց որ իրան շուտով վան-

(1) Այդ կռուից առաջ Մովսէսին Հայերը (անգլիք) խնդրում են որ կռիւը չը սկսի մինչեւ որ ընկերներից մինին լուր տան. բայց նա բարկանալով ասում է թէ «Այդ չունի Քրդերը լինել են որ գոցա համար իմաց տանք մի ուրիշի. միթէ՞ ես բաւական չեմ»:

ք տանենք: Այդ միջոցին ջուր ուղեց. ջուր տուինք, խմեց. յետոյ հեծացրինք մի ձիու վերայ, մի մարդ էլ ձիու գաւակը հեծած նրան պահում էր. իսկ մենք եւս աջ ու ձախ կողմերից բռնելով՝ բերում էինք վանքը. ճանապարհին մի քառորդ ժամ հազիւ էինք եկել, երբ նա իւր հոգին աւանդեց ձիու վերայ և այնպէս մեռած հասցրինք մինչեւ վանքը: Միւս օրը հանգուցեալին թաղեցինք: Մովսէսը 26 վերք ունէր, որոնցից 5ը մահացու էին:

Մի օր Մովսէսի նահատակուելուց յետոյ, չարուհեակում է նամակագիրը, մեր հարեւան քիւրդ գիւղացիք գնում են լեռը բանջար քաղելու և տեսնում են աւազի մէջ երկու Քրդի գիւղի (1) թաղւած և երբ ուզում են նրանց մօտենալ, հեռուից գողերը գնտակներ են ձգում գիւղացիներին, որոնք սկսում են փախչել: Սրանից հասկացվում է, որ այդ Քրդերի գիւղերը պէտք է Մովսէսի սպանածները լինեն, որ ընկերները առժամանակ թաղել են աւազի մէջ, որ յետոյ գան տանեն (2):

Ահա՛ այսպիսի վայժառն ունեցաւ Մովսէսը: Նա անշուք կերպով թաղուեցաւ: Բայց միթէ՞ արժանի էր նա այդ անշուքութեան, միթէ՞ արժանի է որ այժմ նրա գերեզմանի վերայ գոնէ չը լինի մի հասարակ տապանադար, ուր դրոշմուած լինի գէթ սոսկ անունը այդ մարդու:

2/14 յունիսի 1892 ՋԱԻԷՆ Դաւթի

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՄՐՅԱՆԱԿԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Արժ. Գիւտ քահանայի «Պատմութիւն Սիմէօն Կաթողիկոսի» անուն աշխատասիրութիւնը իղմիրեանց կը տակի Յանձնաժողովին մատուցուած և այս վերջնոյն կողմէ եւս ի քննութիւն յանձնուած է Գիւտ. Մատթէոս եպիսկոպոս իղմիրեանի, որ իւր տըւած տեղեկագրոյն մէջ մրցանակի արժանի դատած է այդ աշխատասիրութիւնը:

Նոյն Յանձնաժողովոյ մատուցուած է նաեւ Հ. Մեսրոպ վարդապետ Ուղուրեանի մէկ աշխատասիրութիւնը՝ «Պատմութիւն Լեւոնտանի հայ գաղթականութեան»: Այս աշխատասիրութիւնը ի քննութիւն յանձնուած է Գիւտ. Մեղրեանից եպիսկոպոս Մուրատեանի որ իւր տեղեկագրոյն մէջ մրցանակի արժանի չէ դատած զայն:

(Աղեւնք)

ԵՂԱ. ԻԶՄԻՐԵԱՆՅ ՏԱԷ ՀԱՐԻՐԱՄԵԱԿԸ

Հիւսիսային Կովկասի Ղզլար քաղաքին մէջ յունիս 14/26ին կատարւած է Եղարաց իղմիրեան առեւտըրական տան հաստատութեան հարիւրամեակը: Հայ վաճառականութեան մէջ մի հազուադէպ ուրախալի երեւոյթ է այս: Եղարաց իղմիրեանները որոնք Չմիւնէն գաղթած են Ղզլար,

(1) Հաստատ աղբիւրից տեղեկանում ենք որ երկու հոգի էլ վիրաւորուած Քրդերից են մեռել:

(2) Նոր հասած մի լուրէ կը տեղեկանանք որ քիւրդ աւազակաց ցեղապետ Շարօն (Մովսէսի ձեռքով սպանուածներէից մէկը սրա եղբայրն էր) գնում է իւր բողբեղու, այնտեղ ձերբակալվում և բանտարկվում է: Ս. Առաքնորդը այս խնդրի մասին ազգու միջոցներ է ձեռք տանել:

1792էն ի վեր հաստատած են իբրեւ առաջին կարգի վաճառականներ զինեկվաճառութեան մի տուն որ 100 տարիէ ի վեր իւր կանոնաւոր և անխաղաղ վարմունքով մեծ վարկ ստացած և իւր ընտիր վաճառքներով մրցանակների արժանացած է մի քանի ցուցահանդէսների մէջ:

Իղմիրեան եղբայրները իրենց ընդարձակ առեւտուրներով զբաղած միջոցին, չեն մոռցած նաեւ օգնել իրենց ազգի: Ղզլարի երկսեռ վարժարաններին, Էջմիածնի Ճեմարանին, Երուսաղէմի և Սեւանի վանքերին և այլ դպրոցների օգնութիւններ արած են: «Սահակ-Մեսրոպեան գրական մրցանակ»ը կտակող հանգուցեալ Յովսէփ իղմիրեանցը այդ ընտանիքի անդամներէ մին է:

ՆՈՒՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Պրայլայէն մի հայ նուիրեց Սովետպուլազի (Պարսկաստան) վարժարանին և Սարմաստի Մահլում գիւղի վարժարանին մէկ մէկ օրինակ Արմենիա որ պիտի զրկուի Տրդ տարեւորջանի սկիզբէն մինչեւ վերջ: Հետեւապէս այդ երկու վարժարաններ, իբրեւ տարեկան բաժնորդադէմս ամբողջ վճարած բաժնորդներ, պիտի կրնան մասնակցել այն վիճակախաղի որով 400էն մինչեւ 100 Քրանք պիտի շահին 4 թիւեր: Սովետպուլազի վարժարանի տարեկան բաժնորդագրութեան ստացագրի թիւն է 13 և Մահլում գիւղինը 14:

ՊՐ. ՏԸ ԲԱՏՈՎԻՅԻ Կ. ՊՈԼՍԷՆ ՄԵԿՆԻԼԸ

Կ. Պոլսի դեւանագիտական և պաշտօնական շրջանակներին մէջ շատ մը տաճութեան առարկայ եղած է արմաւանական կառավարութեան այն որոշումն որով իւր Կ. Պոլսի դեպքան Պրտը Բատովից որ 10 տարիէ ի վեր այդ պաշտօն ունէր, այժմ Մատրիտի դեպքան նշանակուած է: Շատեր կը կարծեն թէ Մատրիտ երթալը մի շնորհազրկութիւն է նոյն դեւանագէտին համար, քանի որ Մատրիտ նուազ կարեւոր մի տեղ է և այնտեղի պաշտօնին յատկացուած թոշակն ալ 30,000 Քրանք պակաս է: Սակայն կերեւի թէ Քափրիլի կոմսը երբէք չէ ուզած ազով շնորհազուրկ անել Պր. տը Բատովիցը, այլ ընդհակառակ վստահութեան մի ապացոյց եւս ուղած է տալ անոր, այնպիսի մի տեղ պաշտօնի կանչելով որ այժմ արտակարգ ընդունաւ կուլթիւնների տէր և մահմետական աշխարհը լաւ ճանցող մի մարդ կը պահանջէ: Պր. տը Բատովիցի առաւելութիւնն այդտեղ է. ինք որ արդէն երկար ատենէ ի վեր ունի այն վկայական որ Պէրլինի մէջ կը տրուի «Արեւելեան գործեր»ի մասնագէտներին: Պր. տը Բատովիցի շատ յարմար տեղն է Մատրիտ ուրկէ պիտի կրնայ հսկել ուշադրութեամբ Մատրեան խնդրի ընթացքը: Իր պաշտօնատեղի փոփոխութեան բուն պատճառն ահա այդ է:

ՔՈՒԼԵՐԱՆ

Կասպեան երկրի մէջ քոյէրաի ծա-
գիւր մեծ յուզում պատճառած է Կ.
Պօլսի մէջ և կառավարութիւնը գո-
վելի ջանքեր կընէ, կըսէ Սեւմաֆօրի
թղթակիցը, վտանգին առաջին առ-
նելու համար: Արգելան մը հաստատու-
ած է վտանգի մուտքը, Գալաթի
միջոց. զինուորական մի շղթայ ալ չը-
ջապատած է այդ արգելան, որով ոչ
մի անցորդ չկրնար ներս մտնել: Սնց-
եալ ուրբաթ օր փոթիէն Գալաթ հա-
սան 2 անդլիական շոգենականեր, մին
Յիլատէֆիա և միւսը Լոնտոն գնացող.
քարանձիւնի պահնորդները նաւին
մէջ ելան և հսկելով որ վտանգի առ-
ջիւղին չմտնեն, զանոնք անցուցին
նեղուցէն: Միեւնոյն օր մի ուսու շո-
գենաւ որ Պաթումէն կուգար, կանո-
նական քարանձիւնի ենթարկուեցաւ:
Շաբաթ օրը Գալաթի մէջ կը գըտ-
նուէին երկու ֆրանսական շոգենաւ-
ներ և մի ուսու շոգենաւ 360 ճամբոր-
դով և 172 նաւազներով որոնց առող-
ջական վիճակը գոհացուցիչ է: Այդ
շոգենականերէ մին, փաքէի ընկերու-
թեան Արմէնի շոգենաւը, 5 օրը լրա-
ցուցած լինելով նոյն օր մտաւ նաւա-
հանգիստը: Աւստրիական Լոյս շոգե-
նաւային ընկերութիւնը դադրեցու-
ցեր է Տրապիզոնէն Պաթում երթե-
ւելը, աւստրիական կառավարութեան
արտօնութեամբ, քանի որ թրքական
նաւահանգիստներին մէջ քարանձիւն
հաստատուած է ուսական ափերէ ե-
կած նաւերին համար: Նոյն ընկերու-
թիւն փրէի և Չմիւնի մէջ երթեւե-
կութիւն պիտի հաստատէ:

— Պոլսէն կը հեռագրեն յու-
շիւ 10 թուով թէ քոյէրաի դէմ հե-
տեւեալ միջոցները ձեռք առնուած
են այդ կողմեր. Բէօսլէնէն և Ման-
կալիան նաւահանգիստներին մէջ մուտ-
քը պիտի արգիլուի Սեւ ծովի Սոխում
գալէն: մինչեւ թրքական սահմանա-
դրութիւնը գտնուող ափերէն եկած նա-
ւերին. իսկ միւս ափերէ եկածները
բժշկական այցելութեան մը միայն
պիտի ենթարկուին: Սուլիանի մէջ 11
օրի մի քարանձիւն պիտի հաստատու-
ուի Սոխում գալէն: մինչեւ թրքա-
կան սահմանադրութիւնը գտնուած նա-
ւահանգիստներէն եկողներին համար,
իսկ միւս տեղերէ եկողները բժշկական
այցելութեան մը պիտի ենթարկուին:
Կալաթի, Թուլայի, Պրաիլի, իւն-
կէնի մէջ առողջապահական հսկողու-
թիւն պիտի գործադրուի. փրութի
վրայ գտնուած միւս կէտերը պիտի
գոցուին: Սուլիան այցելող շոգենաւ-
ները Թուլայի, Կալաթի և Պրաիլի
մէջ կրկին պիտի քննուին. ուսմանա-
կան Բիլիա և Սէն Ժօրժ նաւահան-
գիստները պիտի գոցուին:

ՅՈՒՅԱՆԱՆԴԻՄՆԵՐ

Դարավերջը մտեցած լինելով,
ազգերը կաճապարեն նոր նոր ցուցա-
հանդէսներ կազմակերպել: Գալ տա-
րի տեղի կունենայ Չիքակօի Ամերիկ-
եան ցուցահանդէսը որ այժմէն մե-
ծահամբաւ լինել սկսած է, 1898ին

Աւստրացիները նոյնպէս մի մեծ ցու-
ցահանդէս պիտի կազմակերպեն Պէր-
լինի մէջ. իսկ 1900ին Ֆրանսան դար-
ձեալ պիտի ունենայ Տիեզերական ցու-
ցահանդէսը փարիզի մէջ և այդ ցու-
ցահանդէսի փառքն պիտի լինի վիթ-
խարի հեռագիտակ մ'որի ցուցու-
նող ապակին 8000 քիւլ պիտի կշռէ, 3
մէթր տրամագիծ պիտի ունենայ և 50
սանթիմէթր հաստութիւն: Այդ ա-
հազին հեռագիտակով լուսինը միայն
2 մէթր հեռու պիտի մնայ գիտողէն:
Մեքսիկան իր բոլոր մասերով ֆրան-
սական ճարտարագործութեան ար-
դիւնք պիտի լինի:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Հետեւեալ գիրքերն կարելի է
տանալ Արմէնի խմբագրատունէն,
իրենց առջեւ նշանակուած գիներով
և փոստի ծախքը խմբագրատունէն
վճարուելով:

Արժէքը կանխիկ վճարուած գիրք
չըրկուի:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Ա. ՀԱՅ ԳԻՒՅԱԶՆՈՒՂԻ ՄԸ (Սպառած):
Բ. ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՅԻ »

Գ. ՍԱՂԱՄՈՍ ԻՍՐԱԵԼԻ »

Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՅ ԵՒ
ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՍԱՄ-
ԲԱՊԵՏԱՅ (Պուլղար ազգին իր ազա-
տութիւն ձեռք բերելու համար մէկ
դարէ ի վեր արած ջանքերի խիստ
հետաքրքրաշարժ նկարագրութիւնն
է): (1 ֆր. 10 սանթիմ) 1 ֆր. 50 սանթիմ:
Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՆՆԵՐԸ. — (Հայաս-
տանցիների պանդխտութեան տխուր
հետեւանքների մէկ փոքրիկ պատկերը
կը ներկայացունէ վիպական կերպով):
Դին (90 սանթիմ) 1 ֆրանք 20 սանթիմ.

Թ. «ԱՐՄԵՆԻԱ» ԹՈՒՇԱՐԱՐ (Արմէնի
Ա տարեշրջանի թիւերը այժմ բոլորո-
վին սպառած և միեւնոյն ժամանակ
չաւերի հետաքրքրութեան առարկայ
դարձած լինելով, այդ շրջանի մէջ Մ.
Փորթուգալեանի գրած առաջնորդող
յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփ-
ւած են Յուդարարի մէջ որ ութածալ
գիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ):
(1 ֆրանք) 1 ֆր. 40 սանթիմ

Ժ. ՎՐԷԺ (Պուլղարի մէջ Թիւրքերի
արած բարբարոսութիւններէն մի փոք-
րիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց
կուտայ թէ Պուլղարներն ինչպիսի մի-
ջոցների գիւմած են իրենց վրէժ լու-
ծելու համար): (15 սանթիմ) 20 սանթիմ.

ԺԱ. ԹՈՒՍԱՐ ԲՈՅԱՐԻՍ (Յունաստանի մէջ
Թիւրքերի արած բարբարոսութիւն-
ներէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկա-
յացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յուններն
ինչպիսի միջոցների գիւմած են իրենց
վրէժ լուծելու համար), (0,15սանթիմ)
20 սանթիմ:

ԺԲ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
ԳՐԱՅ ՈՏԱՆԱՌՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայրե-
նասիրական ոտանաւորներէ մի քանին
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իր-
րեւ նմոյշներ զանազան քաղաքների
մէջ և զանազան տպաւորութիւնների
տակիւրերէն գրած ոտանաւորներին
որոնք ժամանակին հրատարակուած չը
լինելով կորսուած են այժմ: Այն մի
քանի ոտանաւորներ որոնք իրրեւ նմոյշ
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ,
ցիր և ցան կը գտնուին Կ. Պօլս տը.
պագրուած ազգային երգարաններին
մէջ՝ որոց վերստին տպագրութիւնն
վաղուց արդէն արգիլուած է, և Ասիա
և Արմէնիա լրագիրներին մէջ: Նմոյշների
մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տը-
ւած են նաեւ թէ այդ ոտանաւորներ
ինչ տպաւորութիւնների տակ ներշն-
չուելով գրուած են: Գին (10 սանթիմ)
15 սանթիմ:

ՀԱՅՈՅ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Ա ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՏՈՒԹԵԱՆ

Բ. Տպագրութիւն

«Հայոց Հայրենասիրական Միու-
թեան» հրատարակած այս վարդապե-
տարանի մէջ համառօտ կերպով բա-
ցատրուած է թէ իւրաքանչիւր հայ-
րենասէր Հայ ինչ փափաքներ պէտք
է ունենայ և ինչ պարտքեր ունի կա-
տարելու:

Կը խնդրուի ամեն հայրենասէր Հա-
յրէն իրենց շրջանի մէջ տարածել այս
տետրակ: Մէկ անգամէն 50 օրինակ
ծախու առնողին կը զրկուի 5 ֆրանքով
Հատին գինն է 15սանթիմ (Պարսկաս-
տանի Հայերին համար 10 սանթիմ):

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՅ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱՌՆՈՒԱԾ
ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՊԼԱՐԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը
ներկայացունէ ընտանեկան տխուր
պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ
անբարոյական մի հայր իւր ապական-
ուած վարքաւորքով որչափ չարիք-
ների պատճառ դարձած է և վերջ ի
վերջոյ ինք ալ իւր օրգու ձեռքով

սպաննուած և անհետացած է աշ-
խարհէ: Գին 1 ֆրանք, (75 սանթիմ):

Մ. Փորթուգալեանի հրատարա-
կած գիրքերին վրայ մասնաւոր զեղչ
կը լինի Պարսկաստանի Հայերին հա-
մար որոնց կը զրկուի փակագծի մէջ
նշանակուած գիներով:

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐԲԵՐ

Հետեւեալ գիրքերը կարելի է ըս-
տանալ Արմէնիա խմբագրատունէն
իրենց առջեւ նշանակուած գիներով
որոնց մէջ հաշուուած է և զրկելու
փոստի ծախքը:

Ալէքսանդր Ծատուրեան, Բա-
նաստեղծութիւններ. Մոսկուա 1891.
(Ընտիր թղթի վրայ մաքուր տպագ-
րութեամբ կը պարունակէ հեղինակին
102 հատ բանաստեղծութիւնները:
Երես 174): Գին 1 ֆր. 75 ս.

Հայկակ Էկինեան, Կոկիսանք,
Տետր Ա. Ն. Երեւ. 1890 (Հեղինա-
կին ընտիր մէկ բանաստեղծութիւնն
է այս արձակ գրուած): 30 սանթիմ:

Հ. Կղեմէս Վ. Սիպիկեան, Դասա-
շորտքիւն Ռուսիան իրաւոց (Մէկ
լուսանկարատիւ պատկերով, վեց
վիմատիւ տախտակօք — 79 պատկեր
—, և 53 պատկերօք ի բնագրին, ո-
րոց մէջ կան բազմաթիւ Հրատարա-
կեալներ: Մեծ 8⁰ երես Ժ. 2+88+32).
Վիեննա 1892: Գին 7 ֆրանք:
(Յանկացողին ձրիապէս կը զրկուի
յառաջաբանն ու ներածութիւնը):

Die ARMENISCHE KIRCHE in
ihren Beziehungen zur byzantinischen
(vom IV. bis zum XIII. Jahrhundert).
Von Dr. Arsak Ter-Mikelian. Leip-
zig. Gustav Fock. 1892. Գին 3 ֆր.

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐԲ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐ

Հ. Յ. Վ. Իսախանյան. Կրթարան
անդլիական լեզուի (Անգլիերէն լեզուն
գիրքին և գործնական ոճով սովորեցու-
նող քերականութիւն մ'է հրահանգ-
ներով մէկտեղ): Ա հատորը կը բաղ-
կանայ 256 երեսէ և Բ հատորը 216
երեսէ. վերջն ալ յաւելուած մը կայ
50 երեսէ բաղկացած որ հայերէն հը-
րահանգների անգլիերէն թարգմա-
նութիւնն է: Երկու հատորը միասին՝
5 ֆր.: (1 տողար ամերիկեան):

Նշանակք Հայաստանեայց Մայր
Հայաստանի պատկեր՝ Հայոց 4 թա-
ղաւորութիւնների նշանակներովը
մէկտեղ փայլուն թղթի վրայ և կանաչ,
կապոյտ և գեղին գոյներով ներկուած:
1 ֆրանք:

ՏՆՕՐԷՆ—ԻՄՐԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Le Gérant: FÉLIX ENFANTIN.

ՄԱՐՍԷԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի

Marseille. — Imprimerie du Midi. et Papeterie
Allées de Meilhan, 44.